

Social Sciences Indexed

International
SOCIAL MENTALITY AND
RESEARCHER THINKERS JOURNAL
Open Access Refereed E-Journal & Refereed & Indexed
SMARTjournal (ISSN:2630-631X)

Architecture, Culture, Economics and Administration, Educational Sciences, Engineering, Fine Arts, History, Language, Literature, Pedagogy, Psychology, Religion, Sociology, Tourism and Tourism Management & Other Disciplines in Social Sciences

2019

Vol:5, Issue:26

pp.2006-2016

www.smartofjournal.com

editorsmartjournal@gmail.com

BİR SİYASAL LİDERLİK OLGUSU OLARAK KARİZMATİK LİDERLİK: CUMHUR İTTIFAKI ÖRNEĞİ

AS A CONCEPT OF POLITICAL LEADERSHIP CHARISMATIC LEADERSHIP: PEOPLE ALLIANCE EXAMPLE

Dr. Öğr. Üyesi İsmail Cem FERİDUNOĞLU

Giresun Üniversitesi, Tirebolu İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, Giresun/Türkiye

ORCID: 0000-0002-8453-4178

Article Arrival Date : 28.11.2019

Article Published Date : 31.12.2019

Article Type : Research Article

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.31576/smryj.418>

Reference : Feridunoğlu, İ.C. (2019). "Bir Siyasal Liderlik Olgusu Olarak Karizmatik Liderlik: Cumhuriyet İttifakı Örneği", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 5(26): 2006-2016

ÖZET

Bu çalışma karizma, iktidar ve liderlik kavramlarını açıklama ve Cumhuriyet İttifakı olgusunu bu kavramlar kapsamında örnekleme amacı taşımaktadır. Karizmanın ve karizmatik liderliğin doğası günümüzde oldukça popüler bir araştırma alanını oluşturmaktadır. Örneğin, liderlik uzmanları izlenim yönetiminin önemini tartışmışlardır. Karizmatik liderlerin, yetkinlik imajlarını güçlendirmek, onlara bağlılık ve onlara olan inancı arttırmak için, izlenim yönetimi tekniklerine katılmaları önerilmiştir. Veya karizmatik politik liderlerin, takipçilerinin bir vizyon peşinde koşmalarını sağlamak amacıyla, eklemlenme ve izlenim yönetimi uygulamalarını kullanarak, diğer liderlerden ayırt edilebileceği bildirilmektedir. Genel olarak günümüzde, liderlerin karizması gibi kişilik konularına odaklanma eğilimi daha önceki dönemlere göre daha sık olarak örgütsel bağlarla ilgilidir. Aynı zamanda liderlik ve karizma üzerine dramatik bakış açıları ortaya çıkmış ve fantezilerin, sezgilerin, vizyonların ve diğer zihinsel faaliyetlerin liderlikte de rol oynadığı kabul edilmiştir. Bu çalışmada, "kavramların yorumlayıcı çalışması" olarak adlandırılabilen yöntem kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siyasal Liderlik, Karizmatik Liderlik, Cumhuriyet İttifakı

ABSTRACT

This study aims to explain the concepts of charisma, rulership, and leadership and to exemplify the phenomenon of People's Alliance within the scope of these concepts. The nature of charisma and charismatic leadership constitutes a very popular research area today. For example, leadership experts have discussed the importance of impression management. Charismatic leaders have been suggested to participate in impression management techniques to strengthen their images of perfection and to increase the loyalty and faith in themselves. Or it is reported that charismatic political leaders can be distinguished from other leaders by using articulation and impression management applications to enable their followers to chase in pursuit of a vision. Today, generally the tendency towards focusing on personality issues such as the charisma of leaders is more frequently related to organizational contexts compared to previous periods. At the same time, dramatic viewpoints on leadership and charisma have emerged and fantasies, intuitions, visions, and other mental activities have been recognized to play a role in leadership, too. In this study, the method, which can be named as "interpretative study of concepts", is used.

Keywords: Political Leadership, Charisma, People's Alliance

1. GİRİŞ

Karizma, kendine özgü tarihe sahip bir kavramdır. Teolojik belirsizlikten sosyal bilim yoluyla doğmuş, ondan popüler kültüre geçmiştir. Bir sosyal bilim kavramı olarak önemi, büyük ölçüde belirli bir liderlik türünü yakalamasından kaynaklanmaktadır. Ancak, sosyal bilimlerdeki diğer kavramlarla pek uyuşmamaktadır ve açıklayıcı bir kavram olarak sorunludur. Bu kavramı ortaya koyan Weber'in kendisi bile, bireysel tip kavramı ile kültür ve kurumların kutsal şeylerle ilgili (sakral) karakterini karakterize etmek için daha geniş bir kullanımı arasında kararsız kalmıştır. Her iki kullanım da diğerini hesaba katacak kadar genişletilemiyor gibi görünmekte ve pratikte bu terim dış kaynaklı bir artık kategori olarak hizmet etmektedir (Turner, 2003: 15).

Shils (1975)'in merkezi kurumların karizmasının temel olduğu iddiası, seçici kurul gibi bu kalıntı kategoriye giren kurumsal karizma örneklerini anlama ve kutsal fikre özümseme girişimi olmuştur. Ancak bu, Weber'in, bireysel olarak karizmanın kökenleri veya yaratıcı karakterler hakkındaki fikirleriyle çelişmektedir; bu, tanımı gereği önceden varolan kutsal şeylerle ilgili niteliklerden kaynaklanmamaktadır. Weber'in bireysel karizmaya ilişkin ifadesi, başarıya odaklanmakta ve bu, karizmatik liderin gücünün, şaşırma ve beklentileri aşma kabiliyetinden - olağanüstü olması fikrinden kaynaklanmaktadır. Weber, karizmatik liderin, *"bir peygamber olmak istiyorsa, mucizeler yaratması; savaşçı olmak istiyorsa, kahramanca işler yapması"* gerektiğini belirtmektedir (Weber, 1978: 1114).

Bu, "köken" karizmasını tekrar gözden geçirmeye ve hem rasyonel seçime hem de Steiner'in tabu açıklamasının benimsenmesine izin vermektedir. Önceki algılarımızı, liderin eylemlerinin başarısı ile yanlış olduğunu ispatlayarak, risk algılarımızda bir değişiklik üreten bir lider, bizim için yeni bir rasyonel seçim sunar: yani, bir aksiyon sırasındaki riskin yeni tahminleriyle birlikte "yeni bir seçenek" oluşturur (Steiner, 1956: 116).

Weber (1978), ilkel veya büyü etiğin durumunu, daha sonra rasyonelleştirilen, karizma nosyonunu açıklamaksızın dayanan kalıcı normlara götüren, büyü karizma üreten tabular olarak açıklamıştır. Ancak Steiner, tabunun, tehlikenin entelektüel organizasyonunu yasaklama eylemiyle temsil ettiğini önererek, daha da ileri gider. Popüler kültürde, bu kavram yeni bir çığır açan rol modellerini ifade eder ve eğer "tehlikeleri" üstesinden gelmek için izleyicilerine gördüklerini göz önüne alırsak, fenomen o kadar da farklı değildir. Karizma kişisel stilde çöküyor gibi görünüyor, ama eski hükümetlerin güçlerini kaybettiği bir dünyada, stilin kendisi sosyal tehlike karşısında deneysel bir başarı konusu haline geliyor (Turner, 2003: 6).

2. 15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİ VE CUMHUR İTTIFAKININ OLUŞUMU

29 Ekim 1923 tarihinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti, Kurtuluş Savaşı sonrasında, 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan anlaşması ile belirlenen sınırları içinde günümüze değin mutlak egemen olarak varlığını sürdürmüştür. Tüm devlet daireleri, maliye, mahkemeler, hava ve deniz limanları, gümrükler, belediye hizmetleri, elektrik dağıtımı, su dağıtımı, posta, ulaşım ve benzeri devlet ile halka yönelik tüm hizmetlerin denetimi ve yönetimi Türkiye Cumhuriyeti'nin idaresi altında yürütülmüştür (Atun, 2018: 62)

Türkiye'de 1946 yılında demokratik yaşama geçilip, 1950 yılında iktidarın sorunsuz bir şekilde el değiştirmesine karşın, devletin yaşamın her alanında var olması sonucu sivil toplum kuruluşlarının gelişmemesi (Tuncel ve Bakan, 2013: 5351) darbeleri toplumun rahatlıkla kabullenmelerine ve meşru kabul etmelerine zemin hazırlamıştır (Ağır, 2017: 15).

Demokrasiyle yönetilmesine karşın demokratik kültürün ve kurumların tam olarak işletilemediği ülkelerde, birçok siyasal konuda seçilmiş siyasi iktidarlar belirleyici olamamaktadırlar (Baharçipek ve Tuncel, 2011: 9). Seçilmiş siyasi iktidarların belirleyici ve muktedir olamadıkları durumlarda ise, yönetsel zafiyetlerden kaynaklanan boşluklar genellikle askerler tarafından doldurulmaktadır.

Askerler istediklerini yaptırabilmek için ya doğrudan idareyi ele almakta, ya da yeni göreve getirdikleri sivil yöneticiler eliyle siyasal konularda belirleyici olabilmektedirler (Ağır, 2017: 4).

Türkiye’de demokratik hayata geçilmesi ile birlikte her on yılda bir demokratik yaşam askeri darbe sonucu kesintiye uğratılmış, 1960 ve 1980 yıllarında yapılan askeri müdahalelerde ordu iktidarı doğrudan ele geçirmiş, 12 Mart 1971 müdahalesi ve 28 Şubat 1997’de ise yasal hükümete görevden el çektirmiş ve müdahale ile yeni bir hükümet kurdu muştur. TSK, 27 Nisan 2007’de ise, internet aracılığıyla antidemokratik bir bildiri yayımlamıştır (T.C. Genelkurmay Başkanlığı, 2007)

Güçlü bir siyasi iktidarın işbaşında olduğu bir dönemde, 15 Temmuz 2016’da ise, beklenen bir durum olmamasına karşın, ordu içerisine sızmış ve dışarıdan desteklenen bir grup tarafından askeri darbe girişimi gerçekleştirilmiştir (Ağır, 2017: 3). Bu darbe, sabahın erken saatlerinde başlatılması yerine, darbe girişiminin açığa çıkması nedeni ile gece 20.00 civarında başlatılmıştır. Darbeciler tarafından TSK’nın bazı birlik ve saldırı silahları kullanılarak, organize bir şekilde başta Cumhurbaşkanının kendisi olmak üzere iletişim ve yayın merkezlerine, TBMM’ye ve stratejik noktalara saldırı ile başlamıştır. Çıkan çatışmalarda 250 kişi şehit edilmiş, TBMM bombalanmış ve halk ciddi bir panik yaşamıştır. Bu girişim, halkın karşı duruşunun yanı sıra, iktidarı elinde bulunduran sivil siyasi liderlerin kararlı tutumları ve TSK’nın büyük bir çoğunluğunun darbeye karışmayıp, karşısında durması sonucunda da başarısızlığa uğratılmıştır (Oğur ve Kenar, 2017).

Bu olayın ardından, 24 Haziran 2018 seçimlerinde seçmenler iki kez oy vermiştir. Oylardan biri Cumhurbaşkanlığı için; diğeri ise, milletvekilleri seçimi için kullanılmıştır. Bu seçimleri diğer seçimlerden ayıran en önemli özellik, partilerin yasal olarak ittifak yapabilmeleriydi. AKP ve MHP ‘Cumhur İttifakı’nı kurarken; CHP, İYİ Parti, Saadet Partisi (SP) ve Demokrat Partisi (DP) de ‘Millet İttifakı’nı kurdu. Diğer seçimlerde de olduğu gibi Cumhurbaşkanlığı ve milletvekilliği için iki ayrı oy pusulası ve sandık kuruldu. Milletvekilliği seçiminde oy pusulasında ittifak kuran partiler ayrı bir şekilde gösterildi. Örneğin, “Cumhur İttifakı” ibaresinin altında AKP ve MHP’nin logoları beraber bulundu. Seçmen tercih ettiği partinin oy verme kısmına aldığı mührü bastı, ama toplamda her iki partinin aldığı oy ittifaka ortak yazıldı. Bu seçimlerin getirdiği en önemli yeniliklerden biri de, seçilme yaşının 18’e düşürülmüş olmasıdır. Bu seçimlerle beraber TBMM’deki milletvekili sayısı 550’den 600’e çıkarılmış oldu. Ayrıca Başbakanlık makamı artık tamamen kaldırılmıştır. Böylece Binali Yıldırım, tarihe Türkiye Cumhuriyeti’nin son başbakanı olarak geçmiştir. Yeni sistemde Cumhurbaşkanı hakkında soruşturma önergesi verebilmek için 600 milletvekilinin 301’inin onay vermesi gerekmektedir. Yani TBMM deki milletvekillerinin tam sayısının salt çoğunluğunu sağlamak gerekmektedir. Bunun yanında önerge verilmesinden sonraki bir ay içerisinde gizli oylamayla üye tam sayısının beşte üçü ile Cumhurbaşkanı hakkında soruşturma açılacaktır. Yani yeni sistemde 361 milletvekilinin onayının alınması gerekmektedir. Seçim sonuçları ise genel olarak şöyle özetlenebilir: Seçimlerin kazananları parti bazında ifade edilirse, 42,4 oranıyla AKP birinci parti iken, 22,7’lik oranla CHP ikinci parti olmuştur. İttifak bazında ifade edilecek olunursa, ‘Cumhur İttifakı’ 53,5’ oranla seçimlerden birinci çıkmıştır. Bunun yanında ‘Millet İttifakı’ ise 34,3 oy oranıyla ikinci olmuştur. Cumhurbaşkanlığı sistemi için yapılan ittifaklar sonucunda Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk Devlet Başkanı yüzde 52,5’lik oranla Recep Tayyip Erdoğan olmuştur (Yıldız, 2018: 215).

3. LİDERLİK OLGUSUNUN TANIMLANMASI

Liderliğin temel fonksiyonunun “işleri daha iyi hale getirmek” olduğu ifade edilmektedir. Belirtildiği gibi, liderlik genellikle en iyi şekilde demokratik ve yönetsel olarak tasarlanır ve yönetilir, ama nihayetinde - özünde - liderin görevi işleri daha iyi hale getirmektir (Summerfield, 2014: 252).

Uygun bir yayınlanmış tanım, aşağıdaki sekiz noktayı kapsar. Bazı tanımlar, kavramı liderlerin yaptıkları ile diğerleri liderliğin ne olduğu ile ifade etmektedir. Alıntı yapılan kişiler arasında liderlik geliştirme danışmanları, işletme yazarları, akademisyenler ve araştırmacılar bulunmaktadır.

Marie J. Kane (2010), liderlik, insanları daha önce hiç bulunmadıkları yerlere götürür, C. F. Rauch ve O. Behling (1984), liderlik, organize bir grubun faaliyetlerini hedef başarısına doğru etkileme sürecidir, Garry Wills (1994), lider, diğerlerini liderler ve takipçiler tarafından paylaşılan bir hedefe doğru harekete geçiren kişidir. Liderler, takipçiler ve hedefler liderlik için eşit olarak gerekli üç desteği oluşturur, Marcus Buckingham (2005), büyük liderler insanları daha iyi bir gelecek için toplarlar, John P. Kotter (1990), liderliğin temel amacı, yararlı bir değişim, özellikle de artımlı olmayan değişim üretmektir, Peter Northouse (2010), liderlik, bir bireyin ortak bir hedefe ulaşmak için bir grup kişiyi etkilediği bir süreçtir, Todd Sorensen et al (2010), liderlik, ortak iyilik için başarılı bir şekilde olumlu değişim yaratır, J. Immelt (2013), büyük liderler değişimi yönlendirir.

Etkili, yürekten, kararlı liderlik taleplerini yerine getirebilecek liderlerin özellikleri şu şekilde sıralanabilir: Vizyon, tutku, güvenilirlik, doğruluk, cesaret, bilgelik ve iletişim yetenekleri.

Liderliğin gelişimi için liderlerin önerileri de şu şekilde sıralanabilir (Kane, 2010: 2-3):

- ✓ Yaşam boyu öğrenmeyi taahhüt etmek.
- ✓ Bu becerilerin geliştirilmesine yardımcı olacak gönüllü çalışmalar yaparak, liderlik becerilerini uygulamak.
- ✓ Rol modellerini ve mentorları bulmak ve onlardan bilgi edinmek.
- ✓ Liderlik gerektiren ve kendini esnetecek işte çalışmak için gönüllü olmak.
- ✓ Hem resmi hem de gayri resmi en iyi eğitimi almak.
- ✓ Hayat boyu bir okuyucu olmak. Sadece eğlence için değil, bilgi, eğitim ve ilham için de okumak.
- ✓ Biyografiler ve vaka çalışmaları dahil büyük liderler hakkında bilgi edinmek. Tarih, edebiyat ve felsefe, büyüklüğün yapı taşlarıdır, çünkü kişiye geçmişe dair bir takdir, şimdiki zamanda bir etki alanı ve geleceğe dair kendi içgörülerini oluşturur. Büyük bir lider olmak için dünya görüşüne sahip olmalıdır.
- ✓ Bir eğitici edinmek.
- ✓ Kendini aşmaya her zaman hazır olmak. Olabildiğince kendi için sınırlarını zorlamak. Her gün öğrenmeye ve büyümeye istekli olmak. Kendi olmak, ama olabilecek en iyi kendi olmak.
- ✓ En iyi ne yaptığını bilmek, niteliklerini bilmek ve onlara göre çalışmak.
- ✓ Hiç kimsenin mükemmel olmadığını kabul etmek ve kendine mükemmel olmamak için değil her zaman mükemmellik için çaba göstermek için izin vermek.

Küçük bir alanda olsa bile, herkes lider olmak için fırsatlar yaratmaktadır. Ailelerimizde, topluluklarımızda, şirketlerimizde ve ülkemizde, ancak yalnızca bir fırsata veya krize yanıt olarak harekete geçtiğimizde ve eylem oluşturduğumuzda fark yaratırız. Ya dünya siyasi sahnesinin seyrini etkileyelim ya da bir yeni liderin veya bir çocuğun karakterini şekillendirelim, ancak yalnızca kendi bireysel gereksinimlerimizin ve kendi ön bahçemizin ötesini gördüğümüzde katkı yaparız. Lider olarak gelişmek, insan olarak gelişmek demektir (Kane, 2010: 3).

3.1. Siyasal Liderlik Kavramı

‘Liderlik’ bir soyutlamadır. Bu bir sosyal bilim kavramı, anlamı sosyal olarak inşa edilmiş bir kavramdır. Bireylerin kendi tercih ettikleri liderlik tanımları olabilmektedir. En iyi olasılıkla, bir liderlik tanımının diğerlerinden daha iyi olduğu konusunda ortak bir anlaşma oluşabilmektedir. Durum ne olursa olsun, “liderlik” aslında tartışmalı bir kavramdır. Bu anlamda en azından “liderlik” kavramı belirsizdir ve “güç”, “etki”, “otorite” ve “kontrol” gibi diğer ilgili sosyal bilim kavramlarıyla benzerlik gösterir (Elgie, 1995: 3).

Siyasal liderliğin bazı tanımları şunlardır:

- ✓ Siyasal otorite pozisyonlarındaki kişilerin, rakiplerinin ve bunların her ikisinin de dünya çapında geçmişte ve olasılıkla gelecekte tezahür ettiği diğer toplum üyeleriyle etkileşimi içindeki davranışlarıdır (Paige, 1977: 1).

- ✓ İnsanlar üzerinde liderlik, belirli amaçlara ve niyetlere sahip kişilerin, takipçilerin amaçlarını uyandırmak, meşgul etmek ve tatmin etmek için başkalarıyla rekabet halinde veya bunlarla çatışırken, kurumsal, politik, psikolojik ve diğer kaynakları harekete geçirdiklerinde kullanılır (Burns, 1978: 18).
- ✓ Liderlik, bazı bireylerin başkaları üzerinde belirleyici bir etkiye maruz kaldığı veya uygulamaya çalıştığı bir insan etkileşimi sürecidir (Tucker, 1981: 11).
- ✓ Siyasal liderlik, bir toplumda esasen zorlayıcı olmayan araçlar kullanan bir kişi veya kişiler tarafından, toplum içindeki değerlerin yetkili tahsisinde değişikliklere neden olan (veya önleyen), harekete geçirme ve yönlendirir (Hah and Bartol, 1983: 119-120).
- ✓ Siyasal liderliğin, bir bireyin tutarlı bir şekilde devam ettiği süreç olduğunu söyleyebiliriz (Kellerman, 1984: 70).
- ✓ Siyasi liderliği, bir ya da birkaç kişi tarafından ulusun üyelerini eylemlere yönlendirmek için kullanılan güç olarak tanımlamak mümkün görünüyor (Blondel, 1987: 3).
- ✓ Liderlik, karşılıklı amaçlarını yansıtan gerçek değişikliklere niyetli olan liderler ve takipçiler arasında etkili bir ilişkidir (Rost, 1991: 102).
- ✓ [Liderler] başkalarının davranışlarını kontrol altına alan ve onları istenen yöne hareket ettiren kişilerdir (Edinger, 1993: 6).

Liderler, çalıştıkları çevreyi dönüştürmek için bir vizyona sahip olabilirler ve hatta kurumsal yapıları iyileştirme ve politik tutumları değiştirmede başarılı olabilirler. Öte yandan, liderlik ortamı, nispeten sabit kurumsal yapılar, uzun vadeli tarihsel ve sosyal koşullar ve kısa vadeli sosyal, ekonomik ve politik taleplerden oluşmaktadır. Kültürel determinist yaklaşımla yakalanan, liderlik sürecinin bu sistemik yönüdür. Etkileşimci yaklaşım, liderlik sürecinin kişisel ve sistemik yönlerini birleştirir. Siyasi liderlerin hem davranışlarını yapılandıracak hem de hareket özgürlüğünü kısıtlayacak bir ortamda faaliyet gösterdikleri anlamına gelir. Aynı zamanda, siyasi liderlerin faaliyet gösterdikleri ortamı şekillendirme fırsatına sahip oldukları ve böylece sisteme damgasını vurabilecekleri potansiyeli olduğunu ima ederler. Sonuç olarak, liderler, yalnızca ortamın buna izin verdiği ölçüde, tarihin akışını değiştirebilirler. Etkileşimci yaklaşımın siyasi liderler ve liderlik ortamı olarak iki yönü bulunmaktadır.

Siyasi liderler özgündür ve bu nedenle her lider benzersizdir. Görevin üstlenilmesi üzerine lider, işe selefinden farklı birtakım duygular, bilişler ve yatkınlıklar getirebilmektedir. Bu kişilik özellikleri, özgünlüğü, her liderin politika sürecinin sonucunu farklı bir şekilde etkileme potansiyeline sahip olduğu anlamına gelmektedir. Bir lider değişikliğinin hükümet karar alma sürecinin niteliğinde bir değişiklik getirme olasılığı bulunmaktadır. Kısmen bu nedenle seçmenlerin güvenlerini yeni liderlere yöneltme konusunda bazen motive oldukları görülmektedir. Mevcut liderlik ortamıyla başa çıkmak için, yeni bir liderin daha uygun olabileceği inancı hakim olmaktadır. Yeni liderin kişiliği ile liderin etkilediği çevre arasında daha iyi bir 'uyum' olabilmektedir. Bununla birlikte, her bireyin özgünlüğüne rağmen, farklı siyasi liderlerin kişiliğinin karar alma süreci üzerindeki etkisini genelleştirmek mümkündür. Bireyler arasında liderlerin sergilediği çeşitli tutku türlerini ve davranış biçimlerini tanımlamak için yeterli benzerlikler bulunmaktadır (Elgie, 1995: 9).

Farklı liderlerin farklı tutkuları vardır. Gerçekleştirmek istedikleri farklı amaçlara veya hedeflere sahiplerdir. Özellikle, liderler hem odak hem de isteklerinin kapsamı bakımından çeşitlilik gösterir. Bu değişiklikler, karar alma sürecinin sonucunu etkileme potansiyeline sahiptir. Örneğin, özgün liderler, dikkatlerini bu sürecin belirli yönlerine, başkalarının yararına olacak şekilde odaklayabilmektedirler. Bazı liderler, devletin işleyişinin sorunsuz çalışmasını sağlarken, hükümetin usule ilişkin yönlerine odaklanmaları söz konusu olabilir, diğerleri ise politika odaklı olacaktır (Blondel and Müller-Rommel, 1993: 14). Ayrıca, bazı Başkanlar ve Başbakanlar doğal olarak 'yüksek' politikalara ve 'düşük' politikalardan uzağa doğru bir seyir izleyebilmektedirler. "Yüksek" politika, savunma ve dış politika gibi alanların yanı sıra, anayasa reformu gibi konuları da içermektedir. Bu alanlar, liderin rolünün devlet idaresi yönünü güçlendirmektedir. Cumhurbaşkanları ve Başbakanların statüsü ile diğer hükümet üyelerinin statüleri arasındaki farkı

vurgulamaktadır. Ayrıca, genellikle iyi fotoğraf fırsatları ve parti siyasetinin düşük ömürlü entrikalarından kaçma şansı sunmaktadır. Yine de örgütlüyorlar mı yoksa inovasyon mı yapıyorlar ve 'yüksek' politikaları 'düşük' politikalara tercih edip etmedikleri, siyasal liderlerin tutkularına göre değişmektedir (Elgie, 1995: 10).

Siyasal liderler sadece emellerinin odağında ve kapsamında değil, aynı zamanda bu emelleri ortaya çıkarmaya çalıştıkları şekilde de farklılık göstermektedir. Her birey kendine özgü olsa da farklı siyasi liderlerin görevde olma biçimleri arasındaki benzerlikleri saptamak hala mümkün olabilmektedir. Siyasi liderlerin davranışları hakkında genelleme yapmak ve özel liderlik stillerini tanımlamak da mümkündür. Bu tarzlar, bir kişinin makamdaki davranışları hakkındaki deneysel gözlemlerden tanımlanabilmekte veya açık bir kişilik teorisi/ruhsal özgeçmiş (psychobiography) kullanarak bir bireyin toplam yaşam öyküsüne dayanarak oluşturulabilmektedir. Hangi metodolojinin benimsenmesi durumunda, bir liderin stili karar alma süreci üzerinde etkili olabilmektedir sorusu gündeme gelmektedir. Bu şekilde, devlet kararlarının en azından kısmen, siyasi liderlerin sergilediği farklı liderlik stillerinin bir sonucu olduğu anlaşılmaktadır (Elgie, 1995: 10).

3.2. Karizmatik Lider Kavramı

Alman sosyolog Max Weber, genellikle karizma hakkında kapsamlı bir teori yapan ilk modern düşünür olarak belirtilmektedir. "The Theory of Social and Economic Organisation" (1924/1947) ve "Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology" (1968) adlı kitaplarında Weber, ekonomik faaliyet, örgütler ve otorite arasındaki ilişkileri anlamak için tam bir sistem ortaya koymaktadır. Üç saf yetki türü – yani birisinin istediği gibi yapmasını sağlamak için sahip olması gereken gücü - ve gerekçelerini tanıtmıştır: rasyonel, geleneksel ve karizmatik. Otorite için karizmatik gerekçeleri şöyle tanımlar:

"Özgün bir kişinin istisnai kutsallığına, kahramanlığına veya örnek niteliğine ve onun tarafından ortaya konulan veya düzenlenen normatif kalıplara veya düzene bağlılığını isteyerek... Karizmatik otorite söz konusu olduğunda, şahsın karizmasına olan inancının kapsamına girdiği sürece, vahiyine, kahramanlığına veya örnek niteliğindeki niteliklerine kişisel güven nedeniyle uydurulan karizmatik nitelikte bir liderdir" (Weber, 1924/1947: 215–216).

Weber'in karizma açıklamasında, pozitif duygu, liderin vizyonu ile birleşerek genişleyen bir benlik duygusuyla özdeşleşmeye bağlanmaktadır. Bu, kaçınılmaz olarak, takipçiyi bu görüşe açık ve savunmasız bırakmaktadır. Bununla birlikte, yücelik deneyiminde, algılayıcı kendi kurumunu kavrayarak zevk duymaktadır. Çok büyük bir güç karşısında kendisinin bir benlik duygusunu yeniden oluşturabileceği bir yol olduğunu kabul etmektedir. Bu yorumla karizmatik liderin, takipçilerinin kendi kurumlarını ve güçlerini anlamalarını sağlayan bir katalizör görevi görebileceği öne sürülmektedir. Karizmatik liderin radikal vizyonu sayesinde, takipçiler, kendi içlerinde umutsuz durumlarla baş etmenin bir yolunu bulabilmektedirler (Ladkin, 2006: 170).

Karizma ve olağanüstülük yolları arasındaki bu anahtar fark, teorik olarak, karizmatik liderliğin üretken ve dejeneratif biçimlerini neyin oluşturduğu arasındaki farkı yeniden düşünmek için önemli sonuçlar sunmaktadır. Karizmatik liderliğin bu konuda üstün bir estetik niteliğe sahip olması durumunda, takipçilerin duruma yanıt verme konusundaki kendi güçlü yönlerini ve yeteneklerini tanıyacaklarını, üretken ve kendi kendine yeten bir şekilde yanıt verme olasılıklarının olduğu öne sürülmektedir. Alternatif olarak, takipçiler sadece liderin gösterişsizliğindeki benlik algılarını kaybederlerse, karizmatik karşılaşma olağanüstü değildir, ama belki de en kötü senaryolarda çirkin, trajik veya çirkinlere benzer estetik bir deneyim uyandırmaktadır. Bu şekilde, karizmatik liderliğin üretken mi yoksa dejeneratif mi olduğunun belirleyici faktörü, takipçilerin karşılaşma yoluyla güçlendirilip güçlendirilmemesine veya azaltılmasına bağlıdır (Ladkin, 2006: 176).

Karizma, liderlik ölçütünde yinelenen bir tema olmasına rağmen, temasındaki çeşitliliğin çoğu, bu olgunun psikolojik veya sosyolojik yorumlarına odaklanmıştır. Karizmanın estetik bir karşılaşma

olarak yorumlanması da söz konusudur. Tıpkı sosyal ve toplumsal olarak inşa edilmiş dünyalarda yaşayan, kendi psikolojilerimizle iç içe olan yaratıklar olduğumuz gibi, estetik niteliklere de duyarlı yaratıklarız. Belki de karizmanın büyüleyici çağrısı, - bizi diğer dünyayla, sınırsızlarla, bilinmeyeni ile ilişkilendirebilir - kuşkusuz liderlik ölçütünde önemli bir tekrarlama devam etmesinin nedenlerinden biridir (Ladkin, 2006: 177).

4. CUMHUR İTTİFAKI SÜRECİNDE SİYASAL VE KARİZMATİK LİDERLİK UYGULAMA ÖRNEKLERİ

24 Haziran 2018 seçimleri erkene alınan bir seçimdi. Seçimler normal olarak Kasım 2019'da yapılacaktı. Ancak 15 Temmuz darbe girişiminin ardından AK Parti'ye birçok konuda destek veren Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) lideri Devlet Bahçeli'nin çağrısı ve Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) lideri Recep Tayyip Erdoğan'ın ise Bahçelinin bu çağrısına olumlu yaklaşması sonucunda seçimler erkene alınmıştı (Miş, 201a: 325).

Seçimlere AK Parti, MHP ve Büyük Birlik Partisi (BBP) Cumhuriyet İttifakı çatısı altında girmiştir. Cumhuriyet İttifakı'nda, MHP ve BBP, Cumhurbaşkanlığı seçiminde kendi partilerinin adaylarını çıkarmadılar ve Recep Tayyip Erdoğan'ı destekleme kararı almışlardır. Parlamento seçimlerinde ise, BBP parti olarak seçime girmemiş ve AK Parti milletvekili listelerinden aday göstermiştir. Cumhuriyet İttifakı'nı bir araya getiren üst söylemlerden öne çıkan "yerli ve milli siyaset" temelinde Türkiye'ye yönelik girişimlere karşı ortak mücadele vurgusuydu (Aslan, 2018: 240). Bu anlamda, ülke içinde ve dışında, FETÖ, PKK ve diğer terör örgütleri ile mücadelenin başarıya ulaşması için bu ittifakın başarılı olması gerektiği, Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı harekâtı gibi devam eden askeri operasyonlar üzerinden ortaklaşan bir siyaset diline dönüştürüldü.

İktidar karşıtı muhalefet ise, seçim öncesi hem milletvekilliği hem de cumhurbaşkanlığı seçimleri için uzun süre ittifak görüşmelerini sürdürmelerine rağmen, tek blok halinde seçimlere gitmeyi başaramadı. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), İYİ Parti, Saadet Partisi (SP) ve Demokrat Parti (DP) parlamento seçimlerinde "Millet İttifakı" nı oluşturdu. Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ise, kendi adayları ile gittiler. Halkların Demokratik Partisi (HDP), hem parlamento hem de cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Millet İttifakına dahil olmadığından her iki seçime tek başına girmek zorunda kalmıştır (Miş, 201a: 326).

24 Haziran seçimlerine katılım oranı Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yüzde 86,24; parlamento seçimlerinde ise, yüzde 86,22 olurken; Recep Tayyip Erdoğan, elde ettiği yüzde 52,59 oranındaki oy ile Cumhurbaşkanlığı sisteminin ilk Cumhurbaşkanı oldu.

Uzun dönem iktidarda kalan egemen partilerin, egemenliklerini sürdürmelerinin de bazı ortak özellikleri bulunmaktadır. Ülkenin toplumsal, etnik ve dinsel yapılarının oransal dağılımları, egemenliğe etki etmektedir. Farklı grup çıkarlarını uzlaştırarak, geniş toplum kesimlerinin desteğini alan, başarılı sosyal ve ekonomik politikaları sürekli hale getiren, kamu kaynaklarını gerektiğinde toplumun dezavantajlı kesimleri için kullanarak, sosyal politikaları devreye sokan, zamanın ve dönemin gereğine uygun olarak ekonomik ve sosyal politikalarını değiştirip güncelleyen, her koşulda toplum önüne muhalefet partilerinden daha iyi alternatif politikalar sunabilen iktidar partileri, egemenliklerini sürdürebilmektedir. Ayrıca medyada azımsanamayacak bir desteğe sahip olan ve karizmatik liderlikle yoluna devam etmeyi de bu koşullara eklemek gerekmektedir (Çarkoğlu, 2015: 180).

Cumhuriyet İttifakı karşıtı muhalefetin önemli bir kısmı, iktidara gelmeleri durumunda parlamento sistemine tekrar döneceklerini utangaç bir duruşla söylemektedir. Bu söylemlerini çok öne de çıkaramamaktadırlar. Türkiye parlamento sisteminden yeni sisteme geçiş için kırk yıldan fazla tartışmıştır. Geçişin mümkün olması da karizmatik bir liderin siyasette desteğini giderek artırması, kendi liderliği etrafında inşa ettiği toplumsal güven ve milleti ikna etmesiyle gerçekleşmiştir. Dolayısıyla bir siyaset sisteminden başka bir siyaset sistemine dönmek, hele bugünkü parçalı muhalefet yapısı düşünüldüğünde mümkün görünmemektedir (Miş, 2018b: 30).

Cumhur İttifakı'nın taraflarından birisi olan Tayyip Erdoğan'ın sahip olduğu karizmanın belki de en önemli özelliği, seçmenin gözünde elit değil de, sıradan bir insan olarak algılanmasıdır. Erdoğan'a gelinceye dek Türk siyasetinde etkili olmuş liderler oldukça elit bir görünüme sahiptir. Erdoğan'ın seçim kampanyalarında sürekli gündemde tuttuğu "işçi emeklisi-SSK'lı" kimliğine gönderme yapması, alt gelire sahip insanlar için önemli bir mesaj özelliği taşımaktadır (Tok ve Koçal, 2013: 94). Diğer liderlere göre Erdoğan, mimikleriyle, fizyonomisiyle, vücut diliyle hatta sert diliyle farklı bir lider profili çizmektedir (Pirçek, 2015: 82). Onun toplumda ve medyada sıklıkla tartışılan üslubu, itaat talep eden imajları, "Kasımpaşa"lılığı, "One Minute" gibi olaylarda uluslararası siyasal çıkışları ve karizmatik siyasal liderliğinin pekişmesi, Gazze'de yaşanan ve insanlık dışı olarak adlandırılan saldırıları kınayarak "soykırım" olarak değerlendirmesi gibi olaylarla Arap coğrafyasındaki kahramanca imajı, siyasal karizmatik liderliğinin göstergeleri olarak öne çıkmaktadır (Pirçek, 2015: 83).

Cumhur İttifakı'nın diğer kanadının lideri olan, Alparslan Türkeş'ten sonra göreve gelen Devlet Bahçeli, partinin kurucusu kadar güçlü bir liderlik algısı yaratamamıştır. Ancak Bahçeli'nin liderlik gücü zayıf da değildir. Siyasi kişiliği yerine toplumsal kişiliğini ön plana çıkaran Bahçeli'nin Twitter'daki imaj faaliyetleri de bu kişilik unsurlarına yönelik olarak sürdürülmektedir (Keskin, 2015: 345).

Referandum sonrasında AKP ve MHP arasındaki ilişki derinleşmiştir. 2018 başında Bahçeli'den Erdoğan'ın Cumhurbaşkanlığı adaylığına ve sonrasındaki beş yıla destek açıklaması gelmiştir. Bu açıklamanın ardından iki parti arasında "Cumhur İttifakı" kurulduğu duyurusu yapılmıştır. Bahçeli'nin son ve önemli hamlesi 2019 Kasım ayında yapılacak olan seçimlerin 26 Ağustos 2018'de yapılmasını teklif etmesi oldu. Bu teklifi AKP Genel Başkanı Erdoğan ile yarım saatlik bir buluşmada konuştu ve iki isim seçim tarihinin 24 Haziran'a alınmasında anlaştı. Özgürel'e göre, Bahçeli olmasaydı Erdoğan'ın istediği Cumhurbaşkanlığı Sistemi önerisi de yaşama geçemeyebilirdi. Özgürel, sistemin adının Cumhurbaşkanlığı Sistemi olmasını da Bahçeli'nin ısrarıyla kabul edildiğini söylemektedir. Özgürel, "Türkiye iki partili sisteme doğru evriliyorsa, bunda Bahçeli'nin büyük bir katkısı var" demektedir. Taşkın ise, MHP'ye gönül vermiş insanlarda Bahçeli karşıtlığının yüksek olduğunu, başarısızlık anında fatura kesmeye hazır olduklarını düşünmektedir. Taşkın, Bahçeli'nin ayakta kalmak anlamında bir başarısı olmakla beraber, ideolojik dönüştürücü anlamında bir başarısı olmadığını dile getirmektedir (Deutsche Welle Türkçe, 20.04.2018).

Siyasi liderlik tipleriyle ilgili beklentilere bakıldığında, beklenen durum karizmatik liderlik beklentisinin en yüksek değerlere sahip olmasıydı. Bu konuda yapılan araştırma verilerine göre, bunun doğrulanmadığı, en yüksek beklentisinin dönüşümcü liderlik yönünde gerçekleştiği, sonra sırasıyla karizmatik, demokratik ve otoriter liderlik beklentilerinin sıralandığı görülmüştür. Bu açıdan, "Siyasi parti yandaşlarında karizmatik liderlik beklentisi daha yüksektir." şeklinde öngörülen varsayımın geçerlilik kazanmadığı görülmüştür. Yani, Türk halkı dönüşümcü lider istemektedir.

Siyasal liderlik türlerinden olan "Dönüşümcü Liderlik", yandaşların değerlerine ve beklentilerine verdiği önemin yanı sıra, özellikle toplumların yaşadığı bunalımlardan değişim ve hatta devrim yoluyla çıkışları bakımından da tarihsel anlamda önemli bir liderlik türüdür. Lenin, Mustafa Kemal Atatürk ve Ghandi gibi liderler yarattıkları dönüşümlerle, toplumsal olarak da büyük birer dönüşümcü liderlik öyküsü sergilemişlerdir (Özgül, 2015: 150).

5. SONUÇ

Karizmatik liderlik süreçleri, liderler ve liderler arasındaki ikna ve manipülasyon süreçlerine daha fazla yer bırakabilir ve bu nedenle alandaki konularla ilgili etik sorular önem taşıyabilir. Karizmatik liderin etiği, gücün nasıl kullanılacağı, yani nasıl ve ne şekilde olduğu sorusudur. Liderlerin amaçları ve araçları, karizmatik liderin etik davranışları değerlendirildiğinde, temel nesnelere

Karizmatik liderin gücünü analiz etmek için belki de en uygun pozisyonlar eleştirici kuram ve postmodernist iktidar görüşüdür (Takala, 2005: 50).

Karizmatik lider, takipçileri üzerinde politik güç kullanır, aynı zamanda takipçilerinin de lider üzerinde gücü vardır. Dolayısıyla bu ilişki, doğası gereği etkileşimlidir. Güven, etik olarak iyi liderlik yoluyla yaratılmaktadır. Karizmatik liderlik iyi bir yönetim aracı olabilir, ancak bu, liderin bilinçli çabalarını, iyi liderlik uygulamalarını ve takipçilerinin çabalarını gerektirmektedir.

Diğer bir nokta, gelişmekte olan ülkelerin sosyo-kültürel özellikleri ve bu ülkelerdeki kurumların iç çalışma kültürüdür. Her düzeyde, genellikle acil bir değişim gereksinimi vardır. Temel düşünce, her bireyin özgürce hareket etme hakkına sahip olmasıdır.

AKP ve MHP partilerinin oluşturduğu Cumhur İttifakı, bir siyasal liderlik olgusu olarak karizmatik liderliğe örnek oluşturmaktadır. Ülkenin yarısının destek verdiği, diğer yarısının ise eleştirdiği bu oluşum, karizmanın gücüyle şimdiye dek ayakta kalabilmiş, devleti yönetebilmiştir. Ancak lider ve takipçileri arasındaki doğal etkileşim, takipçilerinin istekleri doyurulmadığında, denge sağlanamayacaktır.

KAYNAKLAR

Ağır, O. (2017). “Türkiye’de Askeri Darbeler Karşısında Siyaset Kurumunun Tutumu”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15, 1-26.

Aslan, A. (2018). “24 Haziran Seçimlerinin Siyasi Anlamı: Yerli-Milli Siyaset ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi”, SETA Analiz, 240.

Atun, A. (2018). “Kıbrıs ve Türkiye’deki 15 Temmuz Darbelerinin Sonuçları”, Uluslararası 15 Temmuz ve Darbeler Sempozyumu I, 55-68.

Baharççek, A. & Tuncel, G. (2011). “Terörle Mücadelenin Zorlukları ve Bu Zorlukları Aşmada Farklı Bir Yaklaşım: Demokratik Mücadele Yöntemi”, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi, 2(2), 1-15.

Blondel, J. & Müller-Rommel, F. (1993). (eds.). *Governing Together*. London: Macmillan.

Blondel, J. (1987). *Political Leadership: Towards A General Analysis*. London: Sage.

Buckingham, M. (2005). *The one thing you need to know: about great managing, great leading, and sustained individual success*. New York: Free Press, 59.

Burns, J. M. (1978). *Leadership*. New York. Harper & Row.

Çarkoğlu, A. (2011). “Turkey’s 2011 General Elections: Toward a Dominant Party System?”, *Insight Turkey*, 13(3), 43-62.

Edinger, L. J. (1993), “A Preface to Studies in Political Leadership”, In: G. Sheffer (Ed.), *Innovative Leadership in International Politics*, Albany: State University of New York Press, 3-20.

Elgie, R. (1995). *Political leadership in liberal democracies*. Macmillan International Higher Education.

Ete, H., Altunoğlu, M. & Dalay, G. (2015), “Turkey under the AK Party Rule: From Dominant Party Politics to Dominant Party System?”, *Insight Turkey*, 17(4), 171-192.

Hah, Chong-Do & Bartol, F. C. (1983). “Political Leadership as a Causative Phenomenon: Some Recent Analyses”, *World Politics*, 36(1): 100–120.

Immelt, J. & Hwang, E. (2013). “Managing organizations in the ‘projectized’ way”. <http://bai-conference.org/BAI2011/Papers/8>

Kane, M. J. (2010). “Leadership: today’s requirements and tomorrow’s challenges”, http://www.executiveevolution.com/docs/Leadership_Todays.pdf (E.T: 31.03.2019)

- Kellerman, B. (1984). "Leadership as a Political Act", In: B. Kellerman (Ed.), *Leadership: Multidisciplinary Perspectives*, Englewood Cliffs, New Jersey: PrenticeHall, 63-89.
- Keskin, S. & Sönmez, M. F. (2015). "Liderler ve Takipçileri: Siyasi Parti Liderlerinin Performansları ve Takip İlişkisi", *Seçuk İletişim*, 9(1), 339-362.
- Kotter, J. P. (1990). "What leaders really do", *Harvard Bus Rev.*, 68(May-Jun), 103-111.
- Ladkin, D. (2006). "The enchantment of the charismatic leader: Charisma reconsidered as aesthetic encounter", *Leadership*, 2(2), 165-179.
- Miş, N. (2018a). "Yeni Siyasal Sistemin İlk Seçimleri ve Sonuçlarının Karşılaştırmalı Analizi", *Muhafazakar Düşünce*, 15(54), 323-355.
- Miş, N. (2018b). "Erdoğan Büyük Bir Uzlaşmayla Seçilecek", *Kriter Dergisi*, Sayı: 25, 30.
- Northouse, P. (2010). *Leadership: theory and practice*. 5th ed. Los Angeles: Sage.
- Oğur, Y. & Kenar, C. (2017). 15 Temmuz Darbesinin Arkasında Kim Var? *Medium*, A Medium Corporation, US.
- Özgül, B. (2015). "Türkiye Nasıl Bir Siyasal Liderlik İstiyor?", *Toplum ve Demokrasi*, 9(19-20), Ocak-Aralık, 149-176.
- Paige, G. (1977). *The Scientific Study of Political Leadership*. New York: The Free Press.
- Pirçek, S. (2015). "Türkiye'de Karizmatik Siyasal Lider Kültü'nün İtaat Kültürü Bağlamında Analizi: Recep Tayyip Erdoğan Örneği", *Yüksek Lisans Tezi*, T.C. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Erzurum.
- Rauch, C. F. & Behling, O. (1984). "Functionalism: basis for alternate approach to the study of leadership", In: Hunt JG, Hosking DM, Schriesheim CA et al., eds. *Leaders and managers: international perspectives on managerial behaviour and leadership*. Elmsford, NY: Pergamon.
- Rost, J.C. (1991). *Leadership for the twenty-first century*. New York: Praeger.
- Shils, E. (1975). *Center and Periphery: Essays in Macrosociology*. Chicago: University of Chicago Press, 111-238.
- Sorensen, T., Traynor, A. & Janke, K. (2010). "Inviting scholarship in leadership in pharmacy", file:///C:/Users/Nublik-hq/Downloads/184-Galley-846-1-10-20171106.pdf (E.T: 31.03.2019)
- Steiner, F. (1967 [1956]). *Taboo*. Baltimore, MD: Penguin.
- Summerfield, M. R. (2014). "Leadership: A simple definition", *Am J Health-Syst Pharm.*, 71, 251-253.
- T.C. Genelkurmay Başkanlığı. (2007) "Türk Genelkurmay Başkanlığı 27 Nisan 2007 tarihli basın açıklaması", https://tr.wikisource.org/wiki/Türk_Genelkurmay_Başkanlığı_27_Nisan_2007_tarihli_basın_açıklaması (e.t. 07.04.2017)
- Takala, T. (2005). "Charismatic Leadership and Power", *Problems and Perspectives in Management*, Vol. 3, 45-57.
- Tok, N. & Koçal, A. V. (2013). "Siyasal iktidarın Weberian otorite ve meşruiyet kaynakları bakımından bir AK Parti analizi", *Manas Journal Of Social Studies*, 2(8), 61-103.
- Tucker, R. C. (1981). *Politics as leadership*. Columbia: University of Missouri Press.
- Tuncel, G. & Bakan, S. (2013). "Türkiye Demokrasisinin Aksak Ayağı: Muhalefet", *Journal of Yaşar University*, 8(31), 5341-5370.

Turner, S. (2003). "Charisma Reconsidered", JCS, 3(1), 5-26.

Weber, M. (1978 [1922]). *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology*. Ed. Guenther Roth and Claus Wittich. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.

Weber, M., Henderson, A. M. & Parsons, T. (1924/1947). *The Theory of Social and Economic Organization*. New York: Oxford University Press.

Wills, G. (1994). *Certain trumpets: the call of leaders*. New York: Simon & Schuster.

Yıldız, İ. (2018). "24 Haziran Seçim Sonuçlarının Gazetelerin İlk Sayfalarına Yansıması (Bir Söylem Analizi Çalışması)", *Researcher: Social Science Studies*, 6(3), 204-228.